

1

Stvaranje

čvrstih

temelja:

delovi rečenice

U OVOM DELU . . .

- » Upoznajte se s konvencijama formalnog i neformalnog jezika u razgovoru, slanju elektronskih poruka i pisanju
- » Shvatite kako se rečenice grade, počevši od glagola
- » Identifikujte subjekat u rečenici
- » Naučite kako da oblikujete potpune i koherentne rečenice
- » Upoznajte se s važnim gradivnim elementom rečenice: komplementom

- » Razlikovanje gramatičkih pravila od smernica za stil
- » Izbor jezika koji odgovara vašoj publici, poruci i mediju
- » Efikasno korišćenje aplikacija i programa za proveru gramatike

Poglavlje **1**

Upotrebiti prave reči u pravo vreme

U srednjem veku pojam *gramatika* označavao je proučavanje latinskog, jezika izbora obrazovanih ljudi. U stvari, gramatika je bila toliko blisko povezana s latinskim da se ta reč odnosila na bilo koju vrstu učenja. Ovo značenje pojma *gramatika* (grammar) manifestuje se kada ljudi generacije naših dedova i još stariji govore o svojoj *gimnaziji* (grammar school), za razliku od osnovne škole (elementary school). Izraz *gimnazija* (grammar school) ostatak je davnih vremena. Veoma davnih.

U današnje vreme reč *gramatika* odnosi se na osnovna praktična znanja, posebno na to kako reči složiti tako da izraze značenje. Većina ljudi ovaj pojam primenjuje i na skup pravila koja morate slediti da biste bolje govorili i pisali. Međutim, definicija onoga što je *bolje* menja se u zavisnosti od situacije, svrhe i publike kojoj se obraćate.

U ovom poglavlju demonstriram vam razliku između formalnog i neformalnog engleskog jezika i objašnjavam kada je koji tip potrebno upotrebiti. Takođe, govorim vam u čemu vam aplikacije, programi za pretvaranje govora u tekst i obradu teksta mogu, a u čemu vam pak ne mogu pomoći da pišete pravilnim i odgovarajućim engleskim jezikom. Takođe, dajem vam nekoliko saveta o opšteprihvaćenim gramatičkim uzusima kada se radi o sms porukama, tvitovanju, slanju elektronske pošte i drugim oblicima elektronske komunikacije.

Razlika između gramatike i stila

Sveži posle tuširanja, stojite ispred svog ormara. Šta da odaberete? Neke opcije jednostavno ne dolaze u obzir. Ne možete da se pojavite na poslu ne noseći – ništa, ne barem ako želite da ga zadržite i izbegnete zatvor. To je zakon (u stvarnom svetu) i pravilo (u svetu gramatike). Naravno, *možete* da izaberete jarkoljubičastu jaknu i fluorescentnu zelenu maramu. „Modna policija“ će se možda usprotiviti, ali će vas pravi policajci ostaviti na miru. I u stvarnom svetu i u „Zemlji gramatike“ ova vrsta odluke je stvar *stila*. Pitanja stila su mnogo fleksibilnija od gramatičkih pravila. Uzmimo za primer već navedeni izbor jakne i šala. Vaši prijatelji mogu zaprepasčeno buljiti u vas i predložiti vam suptilniju kombinaciju boja, ali vas mogu i pohvaliti za lojalnost timu ako su boje vašeg školskog tima ljubičasta i zelena a vi navijate na mitingu podrške pred važnu utakmicu.

Gramatička pravila koja definišu pravilan engleski jezik mogu da se menjaju, i stvarno se i menjaju ali ne često – možda nekoliko puta na svakih 500 godina. (Ponekad ljudi pravila gramatike namerno krše. Radi više informacija pogledajte sledeći odeljak, „Razlikovanje između tri tipa engleskog“.) Stil se, s druge strane, menja daleko češće. Rečenica s početka 20. veka može izgledati čudno čitaocima koji žive u 21. veku, a rečenica iz 19. veka će im izgledati još čudnije. Stil se takođe menja u zavisnosti od konteksta. Naučne publikacije i književni časopisi, na primer, drugačije koriste velika slova kada se o naslovima radi. Geografski momenat je takođe važan. U Sjedinjenim Državama zarez se često pojavljuje ispred *i* u spisku od tri ili više stavki. Britanci taj zarez uglavnom izostavljaju.

SAVET

U ovoj knjizi raspravljam o najčešćim pitanjima stila. Međutim, ako bih se pozabavila svakom situacijom čitali biste knjigu od hiljadu strana. Za vama najbitnije svrhe i projekte kada se o pisanju radi možda ćete poželeti da konsultujete neki stilski priručnik. Mnoge institucije objavljuju ovu vrstu knjiga, navodeći svoje preferencije kada se radi o interpunkciji, kapitalizaciji (pisanju velikih slova) i čitavoj gomili drugih *-cija* za koje nikada niste ni čuli. Nekoliko popularnih stilskih priručnika su: *Modern Language Association Handbook* (za akademsko pisanje u oblasti humanističkih nauka), *The Chicago Manual of Style* (za sve vrste tekstova), *Publication Manual of the American Psychological Association* i *MIT Guide to Science and Engineering Communication* (za pisanje tekstova iz oblasti prirodnih nauka).

Sledeći primeri ilustruju razliku između gramatike i stila:

REČENICA: Am going basketball game I to the.

ŠTA JE POGREŠNO: Poremećen je redosled reči.

GRAMATIKA ILI STIL? Gramatika.

ISPRAVLJENA REČENICA: I am going to the basketball game.

REČENICA: She was born on March 18 2009.

ŠTA JE POGREŠNO: Velika većina bi stavila zarez posle 18.

GRAMATIKA ILI STIL? Stil. Neki ljudi preferiraju sasvim drugačiji format za datum.
ISPRAVLJENA REČENICA: She was born on March 18, 2009. Ili, She was born on 18 March 2009.

REČENICA: They enjoy playing baseball.

ŠTA JE POGREŠNO: Reč *them* nije odgovarajuća na tom mestu u rečenici. (Zašto? Vidi poglavlje 8.)

GRAMATIKA ILI STIL: Gramatika.

ISPRAVLJENA REČENICA: They enjoy playing baseball.

REČENICA: Ann spends too much time surfing the Internet.

ŠTA JE POGREŠNO: Kada je nastala, reč „Internet“ se uobičajeno pisala velikim početnim slovom. Danas se u većini publikacija koristi malo početno slovo (*internet*).

GRAMATIKA ILI STIL: Stil.

ISPRAVLJENA REČENICA: Ann spends too much time surfing the internet.

IPAMTTF

Kada govorite ili pišete, treba da vodite računa da ne kršite gramatička pravila. Takođe, trebalo bi da se pridržavate stilskih smernica autoriteta koji ocenjuje vaš rad. Međutim (uvek postoji neko *međutim* u životu, zar ne?), vaše okruženje, publika kojoj se obraćate i svrha zbog koje pišete utiču na gramatičke i stilske izbore koje donosite. Radi više informacija pročitajte sledeći odeljak, „Razlikovanje između tri tipa engleskog“.

Tri tipa engleskog

„Dobra gramatika“ zvuči kao sjajna ideja, ali je to *dobra* teško odrediti. Zašto? Zato što postoje različiti tipovi engleskog, a jezik koji dobro funkcioniše u jednoj situaciji nije prikladan u drugoj. Evo na šta mislim. Zamislite da ste gladni, šta ćete reći ili napisati?

Wanna get something to eat? or c u in caf? (Oćeš da pregrizemo nešto?)

Do you feel like getting a sandwich? (Jesi li za sendvič?)

Will you accompany me to the dining room? (Hoćete li sa mnom u trpezariju?)

Ove izjave ilustruju tri tipa engleskog u svakodnevnom životu. Nazvala sam ih ih ortrački govor, razgovorni engleski i formalni engleski.

Pre nego što odaberete tip, morate znati gde se nalazite i šta se dešava. Najvažnije je da znate kome se obraćate.

Ortački govor

Ortački govor je neformalan i pun slenga. Njegova rečenička struktura krši sva ona pravila koja toliko vole nastavnici engleskog. To je *Znam te, znaš me, možemo bre da se opustimo* jezik. U ortačkom govoru sagovornici se nalaze na istom nivou. Nemaju šta jedno drugom da dokazuju i ne smetaju im greške sagovornika. U stvari, oni namerno greše samo da bi svoj razgovor učinili drugačijim od onoga kako govore u drugim prilikama. Evo primera za ortački govor:

Wanna get something to eat? ('Oćeš da pregrizemo nešto?)

Me and him are going to the gym. Wanna come? (Idemo u teretanu, 'oćete s nama?)

He's like, I did 60 push-ups, and I'm like, no way. (Ma on ti je u fazonu „60 sklekova brate, nije šala“, a ja, nema šanse.)

Sumnjam da prethodni razgovor mnogima ima smisla ali ga učesnici sasvim dobro razumeju. Pošto znaju čitavu situaciju (momak o kome pričaju dobio je grčeve u mišićima nakon 40 sekundi vežbanja), mogu da pričaju „stenografski“. Oni međusobno mogu „stenografski“ i pisati, u sms porukama, kao što je na primer *cu in caf* (što znači „see you in the cafeteria“; „vidimo se u kafeteriji“), tvitovima, instant porukama, i drugim sličnim medijima komunikacije između bliskih prijatelja.

U ovoj knjizi se neću mnogo baviti ortačkim govorom. Vi o tome ionako već sve znate. U stvari, verovatno ste već stvorili svoju verziju ortačkog govora s bilo kim koga smatrate svojim *bff* (best friend forever). U poglavlju 16. ipak objašnjavam neke faktore koje treba da uzmete u obzir kada pišete onlajn – kako svojim ortacima, tako i bilo kome drugom.

GOTIVNA GRAMATIKA

Želite da budete „in“, da budete „hipster“? To je bar lako. Samo steknite publiku i sve je spremno. Kako ćete steći publiku? Izmislite poseban jezik (sleng) sa svojim ortacima, jezik koji niko drugi osim vas ne razume, ne barem dok ga mediji ne pokupe ili vam ga ne mazne neko ko je dobrano odvojio uvo. Sleng je ultimativni oblik ortačkog govora. Vi i vaši ortaci ste u svom svetu i pričate o svom *zaguljenom susedstvu* (*zaguljeno* znači „opasno“). Svi ostali su iz spoljnog sveta i pitaju se šta li vam ono *gotivna* znači. Dakle, treba li da koristite sleng u svom pisanju? Po svoj prilici ne osim ako ne komunicirate s dobrim prijateljem. Cilj pisanja i govora je komunikacija a sleng može biti prava misterija za vašu publiku. Takođe, pošto se sleng brzo menja, čak i za kratko vreme nakon što ste nešto napisali, značenje napisanog može postati nejasno. Takođe, umesto da zazvučite sveže i originalno, zvučaćete bajato i potrošeno.

Kada govorite ili pišete slengom rizikujete i da zvučite neobrazovano. U stvari, ponekad je kršenje uobičajenih pravila upravo i poenta slenga. Generalno, trebalo bi da se uverite da vaši čitaoci znaju da poznajete gramatička pravila pre nego što počnete da ih (pravila, ne čitaocε ;) bezbedno kršite.

Razgovorni engleski

Korak dalje od ortlačkog govora je *razgovorni engleski*. Iako ne u meri kao ortlački, razgovorni engleski ipak podrazumeva izvesnu toplinu i odsustvo formalnosti. Razgovorni engleski se ne udaljava previše od školskih pravila engleskog jezika, ali poneka ipak krši. Možete se opustiti ali ne baš u potpunosti. To je ton većine svakodnevnih razgovora, posebno između međusobno ravnopravnih. Razgovorni engleski je – logično – tip govora prikladan za svakodnevne razgovore. Konkretno, razgovorni engleski je odgovarajući tip izražavanja u sledećim situacijama:

- » Časkanje sa članovima porodice, komšijama i poznanicima
- » Neformalni razgovori sa nastavnicima, kolegama i saradnicima
- » Prijateljski razgovori (ako su dopušteni) sa supervizorima/mentorima

Do you feel like getting a sandwich? (Jesi li za sendvič?)

Razgovorni engleski se takođe pojavljuje u pisanoj formi, gde stvara ton „just us friends“ („svoji smo“) ili „no big deal“ („ništa strašno, opusti se“). U ovoj knjizi koristim razgovorni engleski jer se pretvaram da ćaskam sa tobom, čitaocem, a ne da gramatiku predajem u učionici. Razgovorni engleski ćete naći u sledećim vidovima komunikacije:

- » Beleškama, elektronskoj pošti, instant porukama, tvitovima i sms porukama poznanicima i prijateljima
- » Postovima ili komentarima na društvenim mrežama, blogovima i tako dalje
- » Prijateljskim pismima rodbini
- » Pismima poznanicima koji uživaju u toplom, prijateljskom tonu

Razgovorni engleski karakteriše bezbrižan i opušten ton. Slova se u skraćivanjima izostavljaju (*don't, I'll, would've*, i tako dalje). U pisanoj formi razgovorni engleski krši i pravila interpunkcije. Rečenice se spajaju a zarezi povezuju sve vrste stvari. Višestruki znaci interpunkcije (dva ili tri uzvičnika, na primer) označavaju jake emocije, posebno u objavama i tekstovima na društvenim mrežama.

Formalni engleski

Will you accompany me to the dining room? (Hoćete li sa mnom u trpezariju?)

Sada ste na najprobranijem kraju jezičkog spektra: formalni, gramatički ispravan govor i pisanje. Formalni engleski demonstrira činjenicu da posedujete napredan rečnik, poznavanje bontona i da vladate standardnim pravilima upotrebe engleskog jezika. Formalni engleski ćete upotrebiti ako posedujete manju moć, važnost i/ili status od ostalih ljudi koji učestvuju u razgovoru, kako biste pokazali da ih

poštujete. Takođe, formalnim engleskim možete da govorite ili pišete i onda kada posedujete *veću* moć, značaj i/ili status od publike kojoj se obraćate, da biste kreirali dostojanstven ton ili da biste nekome ko još uči pružili odgovarajući uzor. U situacije koje zahtevaju formalni engleski spadaju:

- » Poslovna pisma ili mejlovi (od ili između preduzeća, kao i od strane pojedinaca preduzećima)
- » Pisma ili mejlovi državnim službenicima
- » Komentari na mreži postavljeni povodom službenih publikacija ili na veb-sajtovima vlade
- » Kancelarijski memorandumi ili mejlovi
- » Izveštaji
- » Domaći zadaci
- » Komunikacija sa nastavnicima
- » Govori, prezentacije, usmeni izveštaji
- » Važni razgovori (na primer razgovori za posao, intervjui na fakultetu, saslušanja za uslovni otpust, ispitivanja u Kongresu, druga ispitivanja, disciplinski postupak pred direktorom u kom objašnjavate onaj nesrećni incident sa heftalicom itd.)

Zamislite formalni engleski kao poslovnu odeću. Ako ste u situaciji u kojoj želite najbolje da izgledate, automatski ste u situaciji u kojoj će biti važno i ono što kažete. Na poslu, kod izrade domaćih zadataka ili u bilo kojoj situaciji u kojoj se procenjuju vaše sposobnosti, koristite isključivo formalni engleski.

KVIZ

Možete li da prilagodite svoje pisanje situaciji i publici? Probajte sledeći kviz. Koja je poruka odgovarajuće napisana?

- A.** no hw — ttyl (nema domaćeg – pričamo kasnije)
- B.** Hi, Ms. Smith. Just a note to let you know I didn't do the homework. I'll explain later! Ralph (Bar dan g-đo Smit. Samo da Vam javim da nisam uradio domaći. Objasniću Vam kasnije. Srdačno, Ralf)
- C.** Dear Ms. Smith,
- I was not able to do my homework last night. I will speak with you about this matter later.
- Sincerely,
- Ralph
- (Poštovana gospođo Smit,
- Nisam bio u mogućnosti da sinoć uradim svoj domaći zadatak. Razgovaraćemo na tu temu kasnije.

Srdačan pozdrav,

Ralf.)

Odgovor: Tačan odgovor zavisi od nekoliko faktora. Prvo, koliko ste voljni da ostanete zaglavljani u ćošku učionice do kraja godine? Ako je vaš odgovor „very willing“ (veoma voljan), slobodno pošaljite tekst pod A napisan ortočkim jezikom. (Uzged, *hw* je skraćenica od „homework“ (domaći zadatak), a *ttyl* znači „talk to you later“ (pričamo kasnije)). Drugo, da li vaša profesorka u školu dolazi u farmerkama i patikama? Ako dolazi, poruka B će joj verovatno biti prihvatljiva. Poruka B je napisana na razgovornom engleskom. Ako je pak gospođa Smit formalna i pomalo kruta, očekivaće da se pridržavate svih pravila koja su ikada stvorena, uključujući i nekoliko koje je sama smislila? Ako je tako, poruka C napisana formalnim engleskim je vaša daleko najbolja opcija.

Pronalaženje bolje gramatike

Živim u Njujorku i retko viđam palčeve koji nisu zaposleni kuckanjem po vrlo malim ekranima – bilo da su u pitanju sms poruke preko telefona, bilo IMing (instant messaging, razmena instant poruka), bilo da se radi o tvitovanju (slanju beleški od 140 slovnih znakova), bilo da je u pitanju objavljivanje komentara na društvenim mrežama, bilo pak brzo zapisivanje neke trenutne ideje, odnosno pisanje podsetnika. Ne mogu a da se ne zapitam kakva će gramatika nastati iz ovih oblika komunikacije. Možda će 19. izdanje ove knjige imati samo deset stranica, sa „rečenicama“ poput *u ok? lmk – bbl* („Are you okay? Let me know. I'll be back later.“; „Si dobro? Javi. Vraćam se kasnije“).

Za sada uskladite tip formalnosti u elektronskoj komunikaciji s vašom situacijom, porukom i publikom. Ako imate posla sa prijateljem, slobodno skratite sve što želite. Ako komunicirate sa kolegom ili poznanikom ili širokom publikom na društvenim mrežama, razgovorni engleski će verovatno biti odgovarajući, možda čak i najbolji izbor. Formalni engleski na nekim sajtovim a deluje kao krut i veštački jezik. Uopšteno govoreći, što primalac vaše poruke poseduje više moći, to bi pažljiviji trebalo da budete. Kada niste sigurni kakva je vaša publika ili pišete neko me koga želite da impresionirate nivoom svog znanja, igrajte na sigurno i odlučite se za formalni engleski.

SAVFT

Pre nego što nešto objavite ili tvitujete, bacite pogled na to šta su drugi napisali. Tako ćete brzo ustanoviti željeni nivo formalnosti. Ako želite da se uklopite, uskladite se sa tim stilom. Ili budite buntovnik, ako je to ono što stvarno želite! (Radi više smernica za elektronsku komunikaciju pogledajte poglavlje 16.)

Ograničenja softvera za proveru gramatike

Učenje gramatike u 21. veku je irelevantno jer aplikacije za proveru gramatike, funkcije za automatsko ispravljanje i programi za obradu teksta ljudsko znanje čine zastarelim. Tačno? Ne, pogrešno!

Engleski sadrži pola miliona reči, a te reči možete rasporediti na bilione načina. Nijedna aplikacija ili uređaj ne može „uloviti“ sve vaše greške, a mnogi programi kao greške identifikuju stvari koje to zapravo nisu. Što je još gore, neke aplikacije automatski pogađaju šta mislite i automatski unose promene. Moja prijateljica je pokušala da se prijavi za onlajn kurs pisanja, *writing course*, što je njen telefon promenio u *worrying vise*, „zabrinjavajuće mengele“ Drugi programi vam daju nekoliko alternativa na veoma malom prostoru, gde je veoma lako prstom dotaći pogrešnu reč. Zamislite šta se dešava kada otkucate ili dodirnete „garage“ (garaža) a na ekranu iskrсне „grave“ (grob) kao odgovor na pitanje „Gde je Pam?“ (Programi za pretvaranje govora u tekst koji vaše reči pokušavaju da prenesu na ekran često prave greške poput ove.)

Istina, *neke* aplikacije otkrivaju *neke* probleme i *ponekad* predlažu dobre alternative. Međutim *nešto* nikako nije isto što i *sve*. Često računari ne mogu da razlikuju *homonime* – reči koje zvuče slično ali imaju različita značenja i različito se pišu. Na primer, ako otkucam:

Eye through the bawl at hymn, but it went threw the window pain instead.

moj program za obradu teksta će biti savršeno zadovoljan. Međutim, ja sam zapravo pokušala da kažem:

I threw the ball at him, but it went through the window pane instead.

UPAMTITE

Mašine nisu pametne kao ljudi. Znači, pogledajte reči koje vaš uređaj ubacuje, menja ili identifikuje kao pogrešne, a zatim upotrebite svoje znanje pravopisa i gramatike da biste precizno i pravilno ispisali ono što mislite.

Rešenja za vaše gramatičke gremline

Volim da šetam svojim susedstvom razmišljajući o smislu života, spisku namirnica koje treba da kupim i drugim važnim temama. Glave u oblacima, ponekad zapnem i udarim svoj nožni palac. Međutim, kada uočim i upamtim gde se pukotine na trotoaru nalaze, sledećeg puta ću moći da ih izbegnem. Ako možete da ustanovite gde se nalaze pukotine u vašem *gramatičkom susedstvu* – ti gremlini koji vas mogu saplesti – vaše rečenice će se glatko kotrljati, bez rizika od stropoštavanja. Tabela 1-1 prikazuje najčešće gramatičke probleme i poglavlja u kojima se

nalaze rešenja za njih. Bacite pogled na prvu kolonu dok ne prepoznate nešto što vas zbunjuje, a zatim pređite na poglavlje navedeno u drugoj koloni.

TABELA 1-1 **Problemi i rešenja**

Problem	Poglavlje sa rešenjem
The winner is he? Is he the winner?	2
We may? might? be right.	2
Here is? are? five pencils.	3
Three deers? deer? Two dogcatchers-in-chief? dogcatcher-in-chiefs?	3
You used too much chocolate sauce, nevertheless, you can have a cherry. Pravilno? Nepravilno?	4
The superhero is. Potpuna rečenica? Nepotpuna?	4
The IRS apologized? had apologized? in your dreams apologizes?	6
You was? were? my first choice.	6
Mary, in addition to Sam, has? have? a little lamb?	7
Everyone needs their? his? your? this? grammar book.	7
She told he? him? an incredibly ridiculous story.	8
Keep this secret between you and I? me? me and the tabloids?	8
Getting on? in? over? the plane.	9
Jack feels bad? badly? about climbing.	10
More clear? Clearer?	10
The mayor was better than any public official. Pravilno? Nepravilno?	10
Bagels' ? Bagels are on sale.	11
Bo declared that he was „tired“. Pravilno? Nepravilno?	12
Say it isn't so Joe. Da li je potreban zarez?	13
Grammatically correct sentence? Grammatically-correct sentence?	14
The pigeon flew East? east?	15
Are you and the boss bff? or best friends forever?	16
The window was broken by me. Pravilno? Nepravilno?	17

TABELA 1-1 (*nastavak*)

Problem	Poglavlje sa rešenjem
While combing my hair, the world ended. Pravilno? Nepravilno?	18
Down the hill tumbled Jill. Pravilno? Nepravilno?	19
I like grammar, ice cream, and to be on vacation? vacations?	20
Being fifteen, the video game is great fun. Pravilno? Nepravilno?	21
The way life is suppose? supposed? to be.	22
A good part of speech to end a sentence with?	22